

Turpmāk katru mēnesi *Baltijas Kokā* mēs piedāvājam iespēju lasītājiem iepazīties ar profesionāliem dažādu juridiska rakstura jautājumu risinājumiem. Turklāt mēs jo īpaši aicinām mūsu lasītājus pašus vērsties *Baltijas Koka* redakcijā ar saviem ieteikumiem par turpmāko juridisko rakstu tēmām.

Jaunumi un tendences kompensāciju jautājumā

Šajā numurā zvērināts advokāts Benno Butulis sniedz savu skatījumu par tendencēm saistībā ar kompensācijām par mežizstrādes ierobežojumiem. Pēdējos gados ir radītas diezgan lielas neskaidrības par to, vai un kad meža īpašnieks ir tiesīgs saņemt šīs kompensācijas un vai šādas kompensācijas turpmāk tiks izmaksātas

Benno Butulis zvērināts advokāts

Tiesības saņemt kompensāciju par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem tika noteiktas ar likumu *Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās teritorijās un mikroliegumos*. Kopš 2006. gada kompensācijās ir izmaksāti 6 174 196 lati par 2577 hektāru lielu kopējo platību. Taču finanšu krīzes iespaidā likumā tika pieņemti grozījumi, iekļaujot tajā Pārejas noteikumos normu, ka atlīdzība netiek aprēķināta 2010. gadā un netiek nedz aprēķināta, nedz izmaksāta 2011. un 2012. gadā. Tāpat kompensācijas netika izmaksātas par

2009. gadu, ko Dabas aizsardzības pārvalde motivēja ar līdzekļu trūkumu.

Šobrīd Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM) ir izstrādājusi jaunu likumprojektu *Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās teritorijās un mikroliegumos*, taču tas diezgan vai novērsīs visas problēmas un neskaidrības. No likumprojekta anotācijas ir redzams, ka tā izstrādē ir notikušas konsultācijas ar Meža īpašnieku biedrību. Iespējams, ka turpmākām diskusijām noder arī mans viedoklis.

Par 2009. gadu neizmaksātās kompensācijas

Kompensācijas par 2009. gadu Dabas aizsardzības pārvalde neizmaksāja, motivējot vienīgi ar līdzekļu trūkumu. Šāda prakse tika atzīta par prettiesisku. Administratīvā rajona tiesa kādā spriedumā atzina: «Par naudas līdzekļu nepieciešamību 2009. gadā pieteicējam atbalstītās kompensācijas izmaksai Dabas aizsardzības pārvaldei bija zināms jau 2008. gada 30. jūnijā. Tādēļ Dabas aizsardzības pārvalde varēja un tai bija jāparedz, plānojot nepieciešamo budžeta līdzekļu apjomu jau 2009. gadam.»

Likumprojekta anotācijā ir norādīts, ka «parāds» par 2009. gadu būtu jāizmaksā pēc likumprojekta spēkā stāšanās un tas ir 346 909,82 lati.

Lai gan situācija, kurā valsts ir ilglaicīgi parādā tās iedzīvotājiem, vienlaicīgi atzīstot parāda esamību, ir diezgan absurda, tomēr jācer, ka šis parāds tiks segts iespējami īsākā laikā un līdzīga situācija neatkārtosies. Ja likumprojekts tiks pieņemts, ir plānots, ka pēc tā spēkā stāšanās meža īpašnieki saņems gan parādu par 2009. gadu, gan aktuālos maksājumus.

2010.–2012. gadā neizmaksātās kompensācijas

Attiecībā uz 2010.–2012. gadu situācija ir citāda – to neizmaksāšana tieši noteikta likumā. Ir jāuzsver, ka no juridiskā viedokļa kompensācija par īpašuma tiesību aprobežojumiem parasti tiek saprasta nevis kā kāds papildu labums vai bonuss, bet gan kā īpašuma tiesību ierobežojuma priekšnoteikums. Raugoties no šāda viedokļa, ir vismaz diskutablas valsts tiesības noteikt, ka kompensācijas par mežizstrādes īpašuma tiesību ierobežojumu par kādu laiku periodu netiek izmaksātas vispār (nevis atliktas, kā tas ir par 2009. gadu). Autors uzskata: ja šāda lieta nonāktu Satversmes tiesas tiesvedībā, meža īpašniekiem labvēlīgā rezultāta iespēja ir pietiekami liela.

Specifiski kompensāciju izmaksu gadījumi

2012. gada 7. jūnijā Satversmes tiesa paziņoja spriedumu lietā Nr. 2011-19-01. Vadoties no šī sprieduma, valsts

nevar atteikt kompensācijas izmaksu formālu iemeslu dēļ. Konkrētajā gadījumā kompensācijas izmaksa bija atteikta, jo tiesības to saņemt ir paredzētas tikai par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem, kas nodibināti pēc īpašuma reģistrācijas zemesgrāmatā uz kompensācijas pieprasītāja vārda. Tā kā īpašuma reģistrācija zemesgrāmatā prasa zināmu laiku, īpašuma iegādes brīdis nesakrīt ar brīdi, kad īpašuma tiesības tiek reģistrētas zemesgrāmatā, un šajā starposmā var tikt noteikts mežsaimnieciskās darbības ierobežojums. Attiecīgi kompensācijas izmaksa tiek atteikta. Satversmes tiesa šādu kārtību novērtēja kā neatbilstošu vienlīdzības principam.

Lai gan Satversmes tiesas spriedums tieši attiecas tikai uz divām personām izmaksājamām kompensācijām, kuru izmaksai Ministru kabinets 2012. gada 13. novembrī nolēma piešķirt 31 357,82 latus, tomēr sprieduma ietekme ir plašāka – no tā faktiski izriet, ka tiesības saņemt kompensāciju nav vērtējamas formāli, bet gan pēc būtības. Proti, ja ir noteikts mežsaimnieciskās darbības ierobežojums un persona faktiski no tā nav varējusi izvairīties, tad kompensācijas izmaksu nevarētu atteikt dažādu formālu pamatu dēļ. Administratīvo tiesu praksē ir ne mazums gadījumu, kuri ir nedaudz atšķirīgi no Satversmes tiesas spriedumā apskatītā, bet kuros kompensāciju izmaksa arī ir atteikta formālu apsvērumu dēļ.

Acīmredzot tāpēc jaunajā likumprojektā vairs netiek paredzēti nosacījumi attiecībā par zemes iegūšanas īpašumā brīdi uz laiku, kad tiek uzlikts saimnieciskās darbības ierobe-

žojums. Atbilstoši likumprojektam ikgadējo atbalsta maksājumu varēs saņemt neatkarīgi no laika, kad īpašums iegūts, un neatkarīgi no tā, vai saimnieciskās darbības apgrūtinājums uzlikts jau pēc īpašuma iegūšanas vai persona ieguvusi īpašumu jau ar noteiktiem saimnieciskās darbības ierobežojumiem.

Iesakām pārvērtēt atteikumus

No vienas puses, varētu būt pamats gandarījumam – ja likumprojekts kļūst par likumu, kompensāciju saņemšana vairs nebūs atkarīga no formālu prasību ievērošanas. Taču, no otras puses, ja šādi grozījumi izriet no Satversmes tiesas sprieduma, jāpauž, vai personām, kurām iepriekš ir atteikts formālu iemeslu dēļ, nevajadzētu saņemt kompensācijas par iepriekšējo periodu, sākot no 2006. gada. Turklāt, ja likumprojekts netiek pieņemts, apšaubāmā prakse atteikt kompensāciju izmaksu formālu iemeslu dēļ turpināsies. Šādā gadījumā agri vai vēlu Satversmes tiesas tiesvedībā nonāks jauni, līdzīgi gadījumi.

Nemot vērā minēto, autors aicina personas, kurām iepriekš ir atteikts izmaksāt kompensācijas vai kuras nav iesniegušas attiecīgus pieprasījumus, uzskatot, ka tās neatbilst likuma prasībām, pārvērtēt šos atteikumus kontekstā ar Satversmes tiesas secinājumiem, raugoties uz to būtību, un izvērtēt iespēju atkārtoti pieprasīt kompensāciju izmaksu. Turklāt apsverama ir iespēja panākt kompensāciju izmaksu par iepriekšējo periodu (2006.–2009. gads). ○

C.J.
O. Cers & J. Jurkāns
zvērinātu advokātu birojs

ZAB "O.Cers un J.Jurkāns"
Strēlnieku iela 9-4, Rīga, LV-1010, Latvija
Tālrunis: +371 67365865; E-pasts: birojs@advokati-cj.lv; www.advokati-cj.lv

